

Tisdagen den 23 April.

Kl. 6 e. m.

§ 1.

I Herr Talmannens frånvaro leddes förhandlingen vid början af detta sammanträde utaf Herr vice Talmannen.

§ 2.

Upplästes och godkändes det vid sammanträdet den 11 i denna månad förda protokoll äfvensom protokollsutdrag angående de beslut, Kammarerna fattat vid behandlingen af de tvenne första, redan föredragna punkterna af Andra Kammarens Tillfälliga Utskott (N:o 1) Utlåtande N:o 33.

§ 3.

Fortsattes föredragningen af Andra Kammarens Tillfälliga Utskotts (N:o 1) Utlåtande N:o 8, i samlingen N:o 33, med anledning af Herr Siljeströms motion angående folkundervisningen; dervid i ordningen förekom *Utskottets förra hemställan å sidan 6.*

Ordet begärdes af nedannämnde ledamöter, som yttrade:

Herr Bergström: Ifrågavarande del af motionen innefattar 3 särskilda förslag: 1:o) att skolrådet, hvilket borde vara skildt från kyrkorådet, finge välja sin ordförande; 2:o) att folkskolans angelägenheter icke vidare måtte behandlas på kyrkostämman, utan, likasom kommunens öfriga angelägenheter, med undantag af de rent kyrkliga, på de vanliga kommunalstämmorna; och 3:o) att ofvanför kommunen icke stiftet, utan länet, måtte, med afseende på folkskolans angelägenheter, utgöra den administrativa indelningen, samt dessa angelägenheter handläggas af landstinget, hvilket genom en af detsamma tillsatt skolkommitté skulle öfvertaga den domkapitlet för närvarande åliggande befattningen med folkundervisningen samt, om och när sådant funnes lämpligt, genom särskilda inspektörer utöfva uppsigt och kontroll öfver länets folkskolor. Till samtliga dessa förslag har Utskottet förordat bifall; men då Utskottet icke tilltrött sig att föreslå de ändringar i kommunallagarne, som deraf blefve en följd, har Utskottet tillstyrkt en underdånig skrivelse, med anhållan att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och en kommande Riksdag underställa förslag till de behöfliga lagförändringarne. För min del tror jag dock, att en dylik skrivelse icke bör af Riksdagen afåtas; och detta af följande skäl.

Hvad först angår förslaget, att ordförande i skolrådet måtte utses genom val och således pastor upphöra att vara sjelfskrifven ordförande deri,

får jag erinra, att motioner i likartad syftning blifvit väckta af Herr Hasseletrot inom Första samt af Herrar Sven Hansson och Wigardt i Andra Kammaren och att samma motioner remitterats till Lag-Utskottet. Det är möjligt, att de der redan blifvit behandlade; men Lag-Utskottets Betänkande i ämnet har, såsom man vet, ännu icke till Kammaren inkommit. Det är således uppenbarligen för tidigt att nu besluta en underdånig skrifvelse, hvars motivering skulle innefatta gillande af en föreslagen lagförändring, hvilken Kammaren vid behandling af ofvan omnämnda trenne motioner möjligen komme att afslå. I sådan händelse skulle det illa rimma sig, att Kammaren beslutat en underdånig skrifvelse af sådant innehåll, som nu är i fråga.

Beträffande åter förslaget, att folkskolans angelägenheter skulle behandlas på kommunalstämma, så äsyftar detta en ändring, hvars nytta jag icke förmår inse. Kyrkostämman och kommunalstämman bestå ju af alldeles samma personer. Enda skilnaden är den, att kyrkoherden är själfskrifven ordförande i kyrkostämman, hvaremot kommunalstämman själf utser sin ordförande. Huru kan man föreställa sig, att samma personer, församlade å kommunalstämma, skulle bättre än å kyrkostämma omhulda den s. k. bottenskolan? Jag åtminstone kan icke förstå, huru förändringen skulle kunna medföra en så oförklarlig magisk verkan. Dessutom skulle genom bifall till motionärens ifrågavarande förslag hela instansordningen för folkskoleärenden förändras. Nu gå dessa ärenden från kyrkostämman till domkapitlet såsom andra instans och derifrån till Kongl. Maj:t uti Ecklesiastik-departementet. Om Herr Siljeströms förslag vunne framgång och således dessa frågor i första hand blefve föremål för behandling å kommunalstämma, skulle de derifrån gå till Konungens Befallningshafvande och sedermera till Kongl. Maj:t uti Civil-departementet. Med all aktning för Konungens Befallningshafvande, tror jag dock, att Domkapitlet bättre förstår dessa skolfrågor; och det kan väl ej vara meningen att uti högsta instansen eller hos Kongl. Maj:t splittra undervisningsväsendet, så att folkskoleärendena drogos bort från kultusministern. Jag kan således ej heller godkänna detta andra motiv för den underdåniga skrifvelsen.

Vidkommande frågan om utvidgade rättigheter för landsting att taga befattning med folkskoleväsendet, medgifver jag, att sådant förhållandet nu är, landstingets befogenhet i detta fall är ganska sväfvande, jag tror mig äfven veta, att ett och annat landsting, som velat kraftigare ingripa i ordnandet af folkundervisningen, afhållits derifrån af fruktan att råka i kollision med de af Staten tillsatte skolinspektörer. Det måste därför betecknas såsom önskvärdt, att all tvekan i berörda afseende undanröjdes på lagstifningens väg. Men ett steg i sådan riktning är redan af Riksdagen taget. I anledning af Herr Meijerbergs inom denna Kammarne väckta och af särskildt Utskott behandlade motion hafva båda Kamrarne beslutat att hos Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t ville i nåder infordra landstingens underdåniga yttranden, huru landstingen anse att folkskoleinspektionen må inom de respektive länen ordnas, och, i sammanhang dermed, huruvida och i hvad mån landstingen kunna finnas benägna att genom anslag bidra till möjlighöret af en verksam och tillräcklig inspektion öfver folkskolorna. Denna skrifvelse måste anses för närvarande göra till fyllest för vinnande

af det åsyftade ändamålet. Lunan landstingens yttranden inkommit, och båda Statsmagterna dymedelst fått lära känna deras tankar i ämnet, torde det vara för tidigt att göra något vidare i denna riktning.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt yrkar jag, att Kammarerna med afslag å Utskottets hemställan måtte förklara Herr Siljeströms motion i denna del till vidare åtgärd icke föranleda.

Heruti instämde Herr *Bergman*.

Herr Magnell: Utskottets förslag, att landstingen skulle öfvertaga den administrativa myndighet öfver folkskolan, som ännu tillhör konsistorierna, förefaller mig ganska betänkligt redan i det hänseendet, att man vill sätta en oansvarig myndighet i stället för en ansvarig, ty af landstingen kan hvarken någon juridisk eller moralisk ansvarighet utkrävas. Att den juridiska icke kan komma i fråga är naturligt, och äfven den moraliska torde i ganska obetydlig mån komma att drabba hvarje särskild ledamot af landstingen, som utgöra en temligen talrik korporation. Detta är således, efter mitt förmenande, en ganska olycklig tanke. Men, säger man, icke landstinget sjelft, utan en af detsamma tillsatt skolkommitté skall utöfva denna myndighet. Häraf skulle följden blifva, att man i hvarje län finge ett nytt embetsverk, som skulle aflöna, för att öfvertaga de bestyr med folkskolan, domkapitlet nu eger. I följd af den starka utveckling, hvori folkskolan nu befinner sig, hafva nemligen domkapitlen särdeles mycket att göra med förvaltningen och tillsynen deröfver, och man kan säga, att domkapitlens mesta tid upptages af dessa ärenden. Således kan man icke begära, att personer skulle blott för hederns skull utan någon lön åtaga sig att vara ledamöter i kommittéen. Men om ett stort mål kan vinnas, får man icke göra afseende vid kostnaden. Hvad är då detta stora mål? Jo, skolans frigörande från kyrkan och från dess förmenta tryckande förmynderskap deröfver. Läsom oss dock tillse, huruvida detta ändamål är så önskvärdt att vinna, som det ofta blifvit framställt. Att de evighetstankar, som ligga till grund för jordelivets, och det evighetsmål, som är oss föresatt, genomtränga människans jordiska sträfvauden, är väl icke något ondt, och således är det icke heller något ondt, om detta evighetsmedvetande får göra sig gällande i skolan och der slå rötter. Medvetandet om det eviga syftet skall gifva lyftning åt jordelivets mödor och tålmod att bära dess smärtor, på samma gång som en kraftig verksamhet i detta livets värf skall gifva evighetssyftet en helsosam praktisk riktning. Ensidigheten endast är skadlig så i ena som andra hänseendet, då den ena riktningen hotar att uppsluka den andra. Men, säger man, detta skolans ändamål, att göra evighetstankarne medvetna och fruktbarande, kan vinnas, utan att presterskapet har något med undervisningen att skaffa. Så länge det finnes en god ande inom kommunen, är ingen fara, att den icke gör sig gällande äfven inom skolan. Jag medgifver riktigheten af denna åsigt, men hvarföre skall man väl beröfva skolan det omedelbara inflytandet af den större erfarenhet och högre insigt i dessa frågor, som i allmänhet måste anses tillhöra presten i följd af hans ställning. Jag tror dertföre, att det icke skulle vara vist, om man på detta sätt satte ett svalg emellan kyrkan och skolan. Det heter visserligen, att derigenom skulle förekommas den kyrkliga ensidighet, som vill göra folkskolan blott till en för-

beredande nattvardsskola med förbiseende af alla öfriga ämnen. Låt oss se till, huruvida erfarenheten bekräftar påståendet om en dylik ensidighet. För ett å två tiotal af år sedan ansågs folkskolan väsendtligen såsom en nattvardsskola, det medgifver jag, men skulden dertill var icke presterskapets ensamt, utan folket sjelft var af samma tanke, ty en dylik uppfattning var då den allmänt rådande i landet, med undantag af en och annan röst, som här och der höjde sig. Det var den tiden åtminstone icke någon strid emellan församlingen och presterskapet i detta fall, utan begge voro af den tanken, att religionsundervisningen vore folkskolans hufvudsakliga och, snart sagdt enda nödvändiga läroämne. I den mån utvecklade samhällsförhållanden på folkskolan ställt större anspråk och visat nödvändigheten att der inrymma andra ämnen, har, såsom jag tror, presterskapet med berömvärdt nit gått hand i hand med församlingarne för befrämjande af skolans utveckling. Vi alla, som från landets skiljda delar hit samlats, torde icke kunna jäfva, att ett sådant vitsord med fullt skäl kan gifvas vårt presterskap. Om en och annan pastor undantagsvis visat afvoghet mot folkskolans utveckling (betraktar man saken på närmare håll, skall man kanske ofta nog finna, att det icke varit afvoghet utan helt lokala förhållanden, som här vid lag inverkat), så är det å andra sidan icke utan exempel, att pastor ofta haft svåra strider att kämpa emot fördomarne hos en församling, som velat bibehålla folkskolan på en lägre ståndpunkt.

Hvad konsistorierna beträffar, har, så vidt jag hört, ingen på fakta grundad anmärkning kunnat framställas emot det nit, konsistorierna utvecklade för folkskolan. Tvärtom torde man vara temligen öfverens derom, att konsistorierna med ifver verkat för detta stora mål, och understundom till och med gått så fort, att församlingarne icke varit beredda att följa med, hvaraf obehagliga strider med församlingarne stundom framkallats.

Men måhända är sammansättningen af de myndigheter, som hafva folkskolan i sin vård, sådan, att man med skäl kan befara en ensidig presterlig rigtning uti undervisningen. Låt oss tillse, huru härmed kan förhålla sig. Dessa myndigheter äro skolrådet, konsistorium och Ecklesiastik-expeditionen. I skolrådet har pastor hittills varit sjelfskrifven ordförande, men nu hafva motioner blifvit väckta, att denna pastors rätt skall upphöra, och jag för min del har intet att häremot invända. Alla andra ledamöter i skolrådet äro lekmän, valde af församlingen. Ej är det vid sådant förhållande möjligt, att pastor kan ensidigt göra sina åsigt-er gällande i strid mot den allmänna meningen. Konsistorium åter består af biskopen, som alltid är en prest, och vidare af theologie lektoren, som äfven vanligen är prest. De öfrige ledamöterna äro i allmänhet icke prester, så vida man undantager konsistorierna i universitetsstäderna. Ej heller hos domkapitlet behöfver man således frukta för någon presterlig ensidighet, och hvad slutligen angår Ecklesiastik-departementet, så har någon prestman icke på många år varit chef för detsamma, och den nuvarande chefen är icke heller prest. De öfrige tjenstemännen inom departementet, såsom expeditionssekreteraren, äro äfven lekmän, och här behöfver man således icke heller befara någon presterlig ensidighet. Den fara, man i detta hänseende förespeglat, är således icke grundad.

Då

Då således, enligt mitt förmenande, det religiösa elementet blott har ett *tillbörligt* inflytande på folkskolan, och någon ensidig presterlig riktning, efter hvad jag visat, icke förmår göra sig gällande, kan ingenting vinnas genom bifall till Utskottets Betänkande, men väl kan man derigenom ådraga Staten förökade kostnader för ett nytt embetsverk och en ny institution. På dessa skäl kan jag icke annat än yrka afslag å den föredragna punkten.

Efter det Herr vice Talmannen lemnat samt Herr Talmannen intagit ordförandeplatsen, skedde upprop af öfrige ledamöter, som begärt ordet, nemligen:

Herr Magnus Svensson: Jag plägar ej onödigtvis belasta Kammarens protokoll med anföranden, men den fråga, som nu föreligger till afgörande, anser jag så högviktig för skolan, familjen, kyrkan och samhället, att jag måste på det högsta protestera mot det förslag, som Utskottet här afgifvit, och jag vill allvarligen bedja Kammarens ledamöter att i tid besinna de stora vådorna af ett bifall till detta förslag. Jag kan icke neka, att jag anser Herr Siljeströms motion, som afser att helt och hållet skilja folkskolan ifrån kyrkan, såsom en af de våldigaste till sina följder bland alla vid denna Riksdag väckta motioner, och jag skulle anse som en stor olycka för hela det kära fosterlandet, om den bifölles af Representationen. Då återstår endast att hoppas, att Kongl. Maj:t afslår förslaget. Säkert hafva väl icke många noga tänkt sig in i meningen med förslaget och dess icke blott *sannolika*, utan till och med *säkra* följder. Ganska mycket skulle vara derom att säga; — jag vill blott med få ord antyda dess syfte. En annan må göra det fullständigare än jag, och jag uppmanar dem, som dela min åsigt, att icke försumma att bekämpa förslaget. Herr Siljeströms motion går ut på att helt och hållet skilja kyrkan och kyrkostyrelsen från folkskolan. Följden skulle blifva, om detta steg toges ut, att folkskolan på ganska många ställen blefve icke blott okristlig, utan rent af ställdes på hednisk grund. Jag frågar: om vi taga bort kristendomen och undervisningen, om då bildningen derigenom skulle hjälpas framåt? Har då icke denna vårt lands bildning, hvaröfver vi äro så stolta, något att tacka kristendomen för? Behöfver den ej kristendomen? Men ej nog med att man vill beröfva folkskolan det skydd emot faran, att komma i händerna på kristendomens fiendtlige lärare, som den nu, åtminstone i någon mån, har deri, att den står under Ecklesiastikministern, vill man också införa en fullkomlig förvirring i hela folkskoleväsendet. Ty det är ju alldeles klart, att om länen och landstingen få hvar i sin stad taga folkskolan om hand, så bestämmes och ordnas på ena stället så och på det andra så, utan sammanhang eller öfverensstämmelse sinsemellan. Hvarföre har man icke föreslagit att ställa elementarläroverken också under landstingen, landshöfdingen och Civilministern i stället för under konsistorium och Ecklesiastikministern? — Det hade åtminstone varit konsekvent. Men man vill väl börja med folkskolan. Som det nu är, ser jag icke något sammanhang i planen. Följden af den förbistring, som skulle uppstå genom att förslaget blefve lag, vore naturligtvis

den, att folkskoleväsendet i det ena länet skall blifva så olika mot i det andra, som om de tillhörde olika länder. En annan må bättre utveckla dessa åsikter. Jag vill blott varmt lägga Kammaren på hjertat, att ej genom sitt bifall till ett för folkskolan så revolutionärt förslag som detta ådraga sig en stor skuld hos samtid och efterverld. Jag afslår förslaget.

Herr Dahm: Om vissa formela betänkligheter emot det första momentet i denna punkt kunde undanröddas, så skulle jag icke hafva någon ting emot att antaga detsamma. Det är klart att, om presten är passande till ordförande i skolrådet, han äfven blir vald dertill och bör blifva det. Men om han icke är passande, bör han icke blifva ordförande, och därför är det af vigt att ega frihet i detta hänseende. För min del kan jag icke finna skolans emancipation från kyrkan på bästa sätt innebära någon fara, ty kristendomen lider icke, om det är någon annan än presten, som utöfvar tillsyn öfver skolan, så länge man blott meddelar undervisning deri. Nu har motionären föreslagit, att folkskolans angelägenheter skola behandlas på kommunalstämma, och detta är tillämpligt för landet, men motionären har glömt städerna, och därför vore det önskligt, om man äfven i denna skrifvelse uttryckte, att dessa angelägenheter i städerna finge skötas af stadsfullmäktige. Säsom förhållandet nu är i våra städer, har folkskolan ofta fått stå tillbaka, därför att det funnits 2 myndigheter med beslutanderätt i fråga om stadens utgifter, nemligen stadsfullmäktige och kyrkofullmäktige. De sednares funktioner i afseende på folkskolan borde därför af stadsfullmäktige öfvertagas, och med detta tillägg är jag villig att bifalla första momentet. — Men så är icke förhållandet med andra momentet. Man skulle visserligen göra sig domkapitlen mycket förbundna, om man toge bort från dem dessa åligganden, ty man skulle derigenom kanske till hälften förminska deras besvär, men jag finner icke något skäl att göra detta, då dessa myndigheter nu äro *förpligtade* att sköta folkskolans angelägenheter. Och det kan icke vara skäl att bortlyfta från domkapitlen dessa bestyr, förrän man har någon bättre myndighet att sätta i stället. För min del tror jag nemligen icke, att en dylik landstingskommitté, som här blifvit föreslagen, skulle utgöra någon bättre myndighet. Först och främst skulle det ofta möta stora svårigheter, att i den staden, der kommittéen skulle ega sitt säte, påträffa lämpliga personer till ledamöter deri; och om dessa skulle väljas utom staden, skulle sådant förorsaka stora resekostnader och arfvoden till ledamöterna för deras täta inställelser vid kommittéens sammanträden. Men det viktigaste skälet emot en dylik institution är det, att den behöfliga kontinuiteten vid ärendenas behandling skulle gå förlorad. Jag slutar till ett dylik förhållande af den erfarenhet jag eger om en något likartad institution, nemligen hushållningssällskapens förvaltningsutskott. Dessa sköta visserligen sina angelägenheter temligen bra, men de sakna den erforderliga kontinuiteten, ty ena gången äro de ledamöterna närvarande, och andra gången några andra. Samma förhållande skulle inträffa med dessa landstingskommittéer, och kontinuiteten skulle på ett betänkligt sätt äfventyras. I förbigående vill jag äfven nämna, att denna anordning skulle medföra ganska stora kostnader, ty ledamöterna i kommittéen finge säkerligen aflönas. Jag tror därför icke, att man från domkapitlen bör bort-

taga deras åligganden i detta fall, förrän de visa sig olämplige att sköta dem. Att så kan blifva förhållandet med en förändrad organisation af dessa myndigheter, är väl möjligt, men för närvarande har man icke något skäl att klaga öfver domkapitlens verksamhet i detta fall. Vill man folkskolan väl, bör man således icke nu besluta någon förändring af sådan beskaffenhet som denna, utan vänta tills man utfunnit ett lämpligare sätt att organisera en styrelse för folkskolan, än genom att välja en kommitté inom landstinget, ty för en sådan anordning möta de stora svårigheter, jag nyss antydt, och äfven åtskilliga andra, hvarföre jag icke kan biträda sednare afdelningen i denna punkt, utan yrkar afslag derå, men upprepar, att jag gillar det första momentet med den af mig föreslagna förändring.

Herr Hollander: Jag anser det vara en egenhet, ja en ofullkomlighet i nya Riksdagsordningen, hvilken förr eller sednare måste afhjelpas, att nemligen frågor af samma eller likartadt innehåll kunna blifva af olika Utskott handlagda, och att således, då något försök till sammanjemkning icke sker, Kammarerna kan komma att stadna i hvarandra motsägande beslut i samma sak. Kammarerna har nyligen i anledning af motion utaf Herr Meijerberg beslutat en underdånig skrivelse, deri föreslås, att landstingen skulle öfvertaga inspektionen öfver folkskolorna; och nu är fråga om, att landstingen skulle åtaga sig hela förvaltningen af folkskolans angelägenheter. Detta hänger ej rätt väl tillsammans. Kammarerna har dessutom, i anledning af Stats-Utskottets tillstyrkande, beslutat en underdånig skrivelse angående domkapitlens ombildning. Jag anser, att denna ofta ventilerade fråga äfven innebär en ombildning af styrelsen öfver stiftens undervisningsverk och att dervid bör behandlas gemensamt frågan om såväl folkskolans som elementarläroverkets öfverstyrelse, och detta så mycket heldre, som det önskvärda sammanhanget mellan dessa undervisningsanstalter på annat sätt icke lär kunna vinnas. Jag får derföre föreslå en återremiss till Utskottet, på det detta må inkomma med förslag till underdånig skrivelse i denna sifftning.

Herr Staaff: Jemte det jag, i afseende på förslaget derom att skolrådet skulle sjelf välja sin ordförande, förklarar, att jag anser de kommunala rättigheternas utveckling nu fördra ett sådant medgifvande, kan jag dock icke undertrycka den mening, att det varit en lycklig omständighet, att ett dylikt stadgande hittills icke varit gällande. Folkskolan skulle då icke hafva befunnit sig i samma goda skick som nu.

Hvad nu sjelfva frågan angår, så tror jag, på de af Herr Bergström anförda skäl, att beslutet angående den första punkten bör tills vidare anstå. I afseende på den andra punkten är jag äfven af samma åsigt som Herr Bergström. Beträffande åter den tredje punkten, hvari föreslås, att en af landstinget tillförordnad skolkommitté skulle öfvertaga den befattning med folkundervisningen, som hittills tillhört domkapitlet, så och då Utskottet i anledning deraf yttrat, att förslaget angifver endast allmänna riktningen af den önskade förändringen, har jag i detta resonnement funnit skäl för den förmodan, att då en motion, så omfattande som denna, väckts, men motionären icke uppdragit de allmänna grunder, på hvilka han anser sitt förslag kunna genomföras, eller för sättet härutinnan upp-

rättat något förslag, Utskottet skulle lemnat motionen utan afseende. Det är ej nog att på ett par rader framkasta ett förslag, utan man bör ock märmare formulera detta. Hade detta skett med ifrågavarande motion, så hade Utskottet säkerligen kommit till ett helt annat resultat eller funnit omöjligheten af ett tillvägagående, sådant motionären synes hafva afsett.

Då landstinget är en ny institution, kan jag icke finna annat, än att det är allt för bittida och rent af olämpligt, att på detsamma lägga utförandet af sådana angelägenheter, som lämpligast tillhöra, samt också redan tillhöra embetsverk. Det skulle dessutom medföra stora kostnader att hafva en kommitté, som snart sagdt ständigt måste vara samlad för att handlägga dessa ofta återkommande ärenden. Jag kan icke inse, hvori den stora nyttan af den föreslagna förändringen skulle ligga. Genom att på samma gång göra landstinget till en administrerande och öfvervakande myndighet förlamar man dess verksamhet på dess vidsträckta fält. Jag kan icke heller finna, att några skäligen anmärkingar kunna göras mot det sätt, hvarpå det embetsverk, hvilket skolans angelägenheter nu tillhör, skött dessa. Jag tror derföre, att man bör noga betänka sig, innan man ändrar landstingens verksamhet till något annat, än från början med dem varit afsedt, och att man gör klokast i att vänta ännu några år och låta landstingen befästa sig i folkmedvetandet. Först sedan detta skett kan man hoppas, att de skola tillvinna sig förtroende. Vidtages åter nu den ifrågasatta förändringen, skadar man både skolans sak och landstinget, hvilket sednare otvifvelaktigt kommer att verka godt, men förlorar förtroendet i samma stund det skulle uppträda såsom en kontrollerande, åklagande och dömande myndighet.

På grund af hvad jag nu anfört, yrkar jag atslag å Utskottets hemställan.

Herr Rosenberg: Jag fruktar icke så mycket antagandet utaf Utskottets förslag, som flere talare tyckts göra, ty jag är öfvertygad, att, om en skrifvelse i så sväfvande ordalag aflåtes, den icke skall till någon åtgärd föranleda.

Hvad jag egentligen fäst mig vid är, att landstingen skulle blifva det styrande elementet, och att de skulle öfvertaga befattningen med folkundervisningen, hvilken hittills tillhört domkapitlen. Man måste då göra sig reda för hvilka funktioner hittills ålegat domkapitlen. De hafva varit icke blott en beslutande, utan äfven en dömande myndighet. Till dem har man vänt sig i besvärsväg och vidare genom Ecklesiastik-departementet till Kongl. Maj:t. Skulle man nu i stället för domkapitlen inrätta skolkommittéer, så blefve frågan, hvarifrån man skulle skaffa kompetente personer att insätta deri; och det blefve icke betryggande att lemna domarevärf åt dessa kommittéer, helst de komme att befinna sig på temligen rörlig fot. Jag tror dessutom, att det icke är Riksdagen värdigt att till Kongl. Maj:t inkomma med ett så genomgripande förslag, utan att ens antyda huru man tänkt sig detsamma i utförandet. Om kommunalstyrelsen skulle få befattning med skolväsendet, i hvilka fall skulle man då vända sig till Kongl. Maj:ts Befälningshafvande, och i hvilka fall till skolkommittéen? Hvart skulle man vända sig, om man icke åtnöjdes med kommittéens beslut? Hela frågan befinner sig i så outveckladt skick, att jag icke kan

med min röst bidraga till ett beslut att besvära Kongl. Maj:t med en sådan skrifvelse, som Utskottet föreslagit.

Herr Hedlund: Vi stå här framför den viktiga frågan om folkskolans skiljande från kyrkan. Man har sagt, att följden deraf skulle blifva, att äfven elementarskolan komme att skiljas från kyrkan. Jag är dock icke rädd för en sådan konsekvens.

En talare bakom mig har yttrat, att i samma ögonblick skolan skiljdes från kyrkan, skulle skolan upphöra att vara kristlig och blifva hednisk. Jag tror dock, att man saknar anledning att befara en sådan öfvergång.

Förhållandet med folkskoleväsendet i den stad, jag har äran representera, är att det är stäldt på kommunal grund. Styrelsen öfver dess folkskolor, hvilka besökas af 2 till 3,000 barn, tillsättes af Göteborgs stadsfullmäktige, med undantag af stadens 3 å 4 pastorer, hvilka äro sjelfskrifne ledamöter i styrelsen; och jag har icke hört någon klaga öfver att religionsundervisningen vid dessa folkskolor fallit ned i hedendom. På samma gång jag icke delar nämnde talares farhågor, antager jag att landstinget blir en lämpligare organisator än domkapitlet. Jag tror detta först och främst af territoriella skäl. Stiftens hafva nemligen olämpliga gränser och äro dessutom för stora. Länen hafva väl icke alltid den bästa indelning, men hafva framför stiftens fördel, att de hafva mindre områden än dessa. Saken skulle derföre, enligt min tanke, vinna på att få 24 myndigheter i stället för de nuvarande 12. Vi hafva två län, hvilka tillsatt kommittéer för folkskoleundervisningen, nemligen Göteborgs och Bohus län samt Gefleborgs län. Dessa kommittéer hafva hittills fungerat väl; och de hafva medfört den fördel, att de medel, hvilka landstingen anslagit till undervisningens uppmuntran, ställts till deras disposition. De hafva verkat mycket godt för folkundervisningens sak.

Man har frågat, huru de föreslagna skolkommittéerna skulle sammansättas. Jag har föreställt mig, att hvarje kommitté borde bestå af 5 personer, utaf hvilka biskopen och en rektor vore vid lärostadens läroverk sjelfskrifne och de öfrige valdes af landstinget. På detta sätt skulle man få en fast skolkommitté för länen. Det har visserligen blifvit invändt, att landstingen nu icke ega någon befogenhet på detta område; men jag ber att dervid få erinra, att folkundervisningen uttryckligen nämnes bland de ämnen, som utgöra föremål för landstingens verksamhet.

Beträffande slutligen hvad en talare yttrat derom att, genom folkskolans förflyttning från kyrklig till verdslig grund, sambandet emellan det kyrkliga och det eviga skulle sönderslitas, ber jag att få fästa samma talares uppmärksamhet derpå, att jag och många med mig icke medgifva att kyrkan representerar det eviga, utan att hon fastmer tagit rätt mycket af det timliga om hand. Man skulle således kunna säga, att det vore nyttigt att skolan, för det evighetsmål den har sig förelagt, blefve fri från kyrkan.

Jag slutar med att tillstyrka bifall till Utskottets förslag, helst Kongl. Maj:t då komme i tillfälle att närmare utreda ärendet.

Herr Carl Ifvarsson: I likhet med den siste värde talaren yrkar äfven jag bifall till Utskottets förslag. Jag tror, att den, som något litet gifvit akt på skolväsendet, icke kan neka, att presterskapet i afseende på kristendomsundervisningen gått så långt, att öfriga ämnen i folkskolan, om ej undanträngts, dock blifvit tillbakasatta. Jag vill dock härmed icke förneka, att undantagsfall egt rum. Jag anser det derföre vara nödvändigt, att få skolan skiljd från kyrkan. Följden deraf skulle blifva, att den allmänna bildning, som en hvar behöfver för att sköta sina enskilda angelägenheter, lättare skulle kunna förvärfvas.

Man har i formelt hänseende anmärkt, att en skrifvelse i enahanda syftning redan är beslutad. Jag tror, att då den nu föreslagna står i närmaste harmoni med den redan beslutade, det är särdeles lämpligt, att Kongl. Maj:t sättes i tillfälle att taga dem båda i öfvervägande.

Jag vill ej längre uppehålla Kammarens tid, helst det synes alldeles ändamålslost; men jag hoppas att, om frågan nu faller, den nästa riksdag må ånyo upptagas och med bättre framgång.

Herr Siljeström: Jag ber att till en början få fästa uppmärksamheten derpå, att det i min motion ifrågasatta och af Utskottet tillstyrkta ordnandet af folkundervisningen redan är till fullo — om ej alldeles på samma sätt — genomfördt i Stockholm och numera äfven i viss mån infördt i Göteborg och Norrköping.

Det kan icke väcka någon förvåning, att detta förslag möter motstånd. När ett liknande förslag bragtes å bane i Stockholm, reste sig emot det samma en häftig opposition, och det fordrades en tid af tio år för att genomföra detsamma. Jag tror likväl, att nu icke någon Stockholmsbo finnes, som ångrar denna förändring; ehuru man då fick höra samma invändning som nu, nemligen att kristendomen var i fara, hvarom emellertid numera erfarenheten har ingenting att förtälja. Öfverstyrelsen i Stockholm har samma funktioner, som, enligt förslaget, de af landstingen förordnade styrelserna skulle få, och kommunicerar direkt med Kongl. Maj:t. När saken således verkligen är genomförd å ett ställe, visar detta ju tillräckligt, att den icke innebär någon praktisk omöjlighet; och den måste således låta sig äfven å andra orter verkställa. Att Stockholms kommun är belåten med förändringen är, såsom jag redan anmärkt, erkändt af en och hvar. Den har verkat i sådana proportioner, att ingen, som var bekant med förhållandena, för sex eller sju år sedan ens vågade hoppas något sådant. Vid dylika förslags uppkomst uppstå vanligen och helt naturligt allehanda betänkligheter, och man ifrågasätter gerna bland annat huruvida de personer, som förut haft med saken att göra, gjort sig ovärdige att vid förtroendet bibehållas. För min del får jag protestera mot hvarje insinuation om atvoghets mot presterskapet, ty jag tror, i likhet med den föregående värde talaren, att man har presterskapet mycket att tacka för folkskolans utveckling. Detta hindrar mig dock icke att tro, att folkskolan, för att utvecklas så som man önskar, bör ställas på rent kommunal grund.

Hvad vidare angår den här uttalade fruktan att, genom folkskolans skiljande från kyrkan, kristendomen skulle råka i fara, så kan jag icke dela en sådan fruktan. Och vore den grundad, skulle sannerligen endast

den omständigheten för mig vara ett tillräckligt skäl att skilja skolan från kyrkan; ty hade presterskapets tusenåriga verksamhet för kristendomen i vårt land haft den följd, att inga andra kristne än presterne sjelfva funnos, så hade dessa just härigenom på ett lysande sätt ådalagt sin inkompetens i det fallet. Jag tror dock icke, att det står så illa till; utan, att många goda kristna utom presterne finnas, och att hela kristendomen icke riskerar något genom den föreslagna förändringens genomförande.

Äfven talar man mycket om kostnaderna, och rätt vanligt är det att framhålla vådorna i detta fall, då fråga är att utsträcka det demokratiska inflytandet i samhället. Man har här talat om de kostnader, inrättandet af de ifrågavarande öfverstyrelserna skulle medföra. Jag har dock icke tänkt mig desamma förenade med någon annan utgift, än den obetydliga expeditionskostnad som kunde uppstå. Jag kan icke, i likhet med en föregående talare, föreställa mig att det skall blifva svårt att i residens- eller stiftsstäderna finna personer, som med nöje skulle åtaga sig det hedrande uppdraget att vara ledamöter i öfverstyrelsen. Det har visat sig, att sådana personer finnas i Stockholm och Göteborg, och Kongl. Maj:t tillsätter en mängd direktioner för allehanda ändamål, utan att dessa begära ett öre för sitt besvär.

Man har vidare talat om landstingens oförmåga att uppträda såsom verkställande myndighet. Lyckligtvis har jag dock icke hört någon påstå, att förslaget går derpå ut, att landstingen skulle befatta sig med sjelfva verkställigheten, enär denna ju skulle öfverlemnas åt de ifrågasatta kommittéerna eller öfverstyrelserna. Ej heller kan jag förstå, att landstingen i följd af hvad här föreslagits skulle riskera sin popularitet. Man har visserligen sagt, att landstingen skulle råka i delo med kommunerna och enskilde. Är det så att landstingen genom att vilja uträtta något skulle komma i tvist med kommunerna, då har man ock uttalat domen öfver landstingen. Jag kan dock icke finna, att landstingen kunna komma i någon obehaglig ställning genom att söka på bästa sätt befrämja folkskolans utveckling. Jag har icke hört, att det af sådan anledning försports några klagomål mot domkapitlen.

Det har anmärkts, att förslaget bort närmare detaljeras. Jag medgifver att, då förslaget är så omfattande, denna anmärkning kan hafva något skäl för sig. Men måhända äro likväl dessa detaljer öfverflödiga, då exempel på den föreslagna organisationen redan förut äro gifna och fråga blott är att gifva en större utspridning åt något som redan förut finnes. Jag inser således verkligen icke någon nödvändighet att i detta fall afgifva ett detaljförslag. De olikheter, som vid tillämpningen kunna ifrågakomma, äro så obetydliga, att det svårigen skulle löna mödan att derå förskottvis fästa afseende.

Hvad beträffar frågan om presternes sjelfskrifvenhet i skolstyrelsen, så tror jag icke att någon skäligh invändning deremot kan göras; men det är uppenbart att, hvilket förtroende man än huser för presterne, man exempelvis icke kan anse en ung vice pastor, som kommer såsom främling till en församling, stå så högt öfver församlingens egna ledamöter, att han framför dem bör vara sjelfskrifven. Jag står dessutom på den ståndpunkt, att jag anser all sjelfskrifvenhet oriktig och att det för allt kommunallif är nödvändigt att borttaga den. Jag tror äfven att det bör för presterne,

i fall de intressera sig för skolan, vara oändligt mycket angenämare att vara valde af församlingarne, än att ingå såsom ledamöter på grund af själfskrifvenhet, och det kan svårligen vara mera än en mening derom, att en nitisk pastors inflytande på folkskolan skulle derpå snarare vinna än förlora.

Hvad konsistorierna angår, så tror jag att den föreslagna åtgärden, säge hvad man vill, snart måste blifva en nödvändighet. Att konsistorium icke är någon tjenlig kyrkostyrelse kan man säga, utan att kasta någon skugga på de aktade personer, som deri äro ordförande och ledamöter. Sådana kollegier, der blott en medlem är vald med afseende på göromålen, men de andra tillkommit af slump och ofta icke ens intressera sig för dessa göromål, kunna icke gerna anses rätt tillfredsställande. Att kyrkan således måste skaffa sig en bättre styrelse än konsistorierna torde få anses såsom alldeles gifvet; och hur man än tänker sig en ny kyrkostyrelse, lärer densamma utan allt tvifvel komma att blifva ännu otjenligare såsom öfverstyrelse för folkskolan än den nuvarande. Jag ber att med afseende härpå för dem, som anse förslaget ur kyrklig synpunkt vådligt, få påpeka den omständigheten, att det enda konsistorium, som egentligen kan anses utgöra en andlig myndighet, nemligen Stockholms — sammansatt af hufvudstadens kyrkoherdar -- är det enda, som är skiljdt från befattningen med folkskolan, utan att detta, så vidt jag vet, ens af dess egna ledamöter numera anses medföra någon fara för religionen.

Det finnes således verkligen icke någon enda praktisk svårighet för genomförande af förslaget; men jag tror att, om man vill att landstingen verkligen skola blifva verksamma för folkskolan, måste man utsträcka landstingens befogenhet något längre än i 2 § af landstingsförordningen medgifves. Vill man att landstinget skall uträtta något, måste man göra landstinget till något mera än en blott beskattningsmaskin; man måste gifva landstinget något direkt inflytande på ärendena; utan ett sådant inflytande skall deras nit aldrig kunna väckas eller underhållas. Såsom förhållandet nu är kan man säga, att landstinget icke har annan befogenhet än att anslå medel, hvilka användas af andra myndigheter, och öfver hvilka medels ändamålsenliga användande landstinget eger ingen kontroll. Om detta förhållande fortfar, skulle det icke förundra mig, om landstingens intresse för folkskolan svalnade. Jag tror likväl, att folkskolans utveckling är af den vikt, att man bör tänka på huru den skall kunna fortgå något raskare än hittills varit fallet; och kanhända torde man få lof att äfven här vid lag tillämpa i afseende på frågan om bästa värden af denna angelägenhet, att det icke är godt att gjuta nytt vin i gamla flaskor.

På grund af hvad jag sålunda anför, anhåller jag om bifall till Utskottets förslag.

Herr Bergman: Såsom stöd för förslaget i tredje punkten hafva två talare anfördt exempel från Stockholm och Göteborg. Detta exempel är dock här föga tillämpligt. Man kan nemligen icke jemföra landstingens områden och deras ofta glest befolkade landssträckor och obetydliga småstäder och små spridda kommuner med dessa folkrika, i många fall lyckligt lottade städer, i hvilka finnas ett stort antal personer, rika icke

blott på bildning och nitälskan, utan äfven på tid och ledighet, att egna sin verksamhet åt allmänna värf. Jag vill härmed icke förneka, att ju landstingen skulle kunna välja fem eller sju personer, som vore lämplige att åtaga sig uppdraget, men då dessa personer säkerligen vore boende vidt skiljde från hvarandra, skulle de sammanträden, som blefve nödvändiga, medröra för dem sjelfva besvär och för landstingskassan betydliga kostnader.

Motionären har sagt, att han icke ser någon praktisk svårighet i förslaget. Jag åter ser så många sådana, att jag endast och allenast därför kommer att rösta för afslag. Jag får erinra, att det finnes en mängd ärenden och bestyr i och för folkundervisningen, hvilka hvilat på stiftsstyrelserna. Jag anhåller att här få fasta Kammarens uppmärksamhet på en del af dessa ärenden.

Det tillhör biskop att pröfva och vitsorda samt till Kongl. Maj:t insända från församlingarne inkomna ansökningar om understöd af statsmedel till folkskolelärares aflöning, samt att utlåta sig, huruvida möjliga öfverskottsmedel af folkskoleafgiften må få användas till fattiga skolbarns underhåll m. m. — Det tillhör biskop och domkapitel att föra en sorgfälligt uppsigt öfver anstalterna för folkundervisningen, samt att vaka öfver dessas ledning och utveckling till uppnående af deras viktiga bestämmelse. — Vidare: att ärligen mottaga från hvarje skolstyrelse berättelse om förhållandet med undervisningsanstalterna inom distriktet, samt att, med ledning af dessa berättelser, hvar tredje år till Kongl. Maj:t insända utlåtande om folkundervisningens tillstånd inom stiftet med alla till upplysning derom lämda uppgifter. — Att pröfva från en eller annan ort anmälda särskilda hinder, som möta för tillämpningen af skolstadgan, samt att, om undantag från de gifna föreskrifterna pröfvas vara af omständigheterna påkalladt, derom hos Kongl. Maj:t göra anmälan. — Att i afseende på förhållandet emellan folkskola och småskola vidtaga lämpliga åtgärder. — Att pröfva och stadfästa af skolstyrelse uppgjort förslag till reglemente angående arbetsordning, method, disciplin och hvad mera till skolans behöriga vård och förvaltning hör. — Att sedan pröfva och stadfästa möjliga förslag till jemkningar uti sålunda godkändt reglemente, enligt skolstyrelses hemställan. — Att tillse, det lämpligt jordland ställes till folkskolelärares disposition, dels till hans egen brukning, dels till undervisning i trädplantering och trädgårdsskötsel. — Att pröfva och bifalla ansökan från folkskolelärare-elev, som önskar vinna anställning före uppnådd myndighetsålder. — Att emottaga och afgöra antörda besvär öfver folkskolelärareval (hvilka resolutioner hos Kongl. Maj:t kunna öfverklagas). — Att pröfva och afgöra, huruvida läraretjenst i folkskola må med presterlig befattning förenas. — Att emottaga och pröfva ansökning om understöd af statsmedel till högre folkskola samt, med utlåtande, ansökningen till Kongl. Maj:t insända. — Att efter vederbörandes hörande uppgöra reglemente för högre folkskola samt underställa detsamma Kongl. Maj:ts pröfning. — Att från folkskoleinspektören emottaga ärlig berättelse om de skolor, han under året besökt, och om folkskoleväsendet i allmänhet. — Att af skolstyrelserna emottaga uppgifter, vid hvilka tider af året skolorna äro i gång, och när något betydligare afbrott i deras verksamhet inträffar; hvilka uppgifter skola inspektören tillhandahållas, jemte inkomna

examenskataloger och de öfriga officiella handlingar rörande folkskoleväsendet, hvilka inspektören finner nödigt att rådfråga. — Att från folkskoleinspektören emottaga skriftlig anmälan om sådana bristfälligheter, om hvilka inspektören muntligen och skriftligen erinrat lärare och skolstyrelse, och hvilka anses fordra skyndsamt rättelse. Att emottaga besvär oah meddela utslag öfver å kyrkostämman fattade beslut rörande folkundervisningen, samt att deraf gifva Konungens Befallningshafvande del i de fall, då ärendet kan anses höra till gemensam behandling (hvilka resolutioner kunna öfverklagas). — Att emottaga och meddela utslag angående anförda besvär öfver beslut rörande plats för skolbyggnad. — Och så vidare.

Man finner af denna förteckning, så ofullständig den är, hvilken administrativ domsrätt i folkskole-ärenden, hvilken mångfald af åligganden och bestyr, hvilken betydlig skriftvexling än med Kongl. Maj:t, än med Konungens Befallningshafvande, än med skolstyrelser åligger domkapitlet. Skulle denna öfverflyttas på skolkommittéer, blefve det för dem nödvändigt att för densamma anställa och aflöna — hvad stiftsstyrelserna ega — notarier och amanuenser.

Slutligen anhåller jag att få inför motionären, som framlagt förslaget, inför Utskottet, som tillstyrkt detsamma, och inför Kammararens öfrige ledamöter uttryckligen förklara, att det endast är i följd af dessa praktiska svårigheter, som jag yrkar afslag å den föredragna punkten.

Herr Siljeström: Jag anhåller att i korthet få bemöta några af den siste värde talaren gjorda anmärkningar emot mitt förslag.

Han har framhållit, att ledamöterna i skolstyrelsen ofta skulle vara från hvarandra aflägsne boende. Något sådant har icke varit min mening, ty jag tror icke att det skall blifva svårt att inom residensstad och stiftsstad samt närmaste bygd finna personer, lämplige och villige att emottaga uppdraget. Jag kan icke heller godkänna hans skäl, att det skulle vara lätt att i Stockholm och Göteborg finna sådana personer, men svårt å andra orter; jag tror icke att bildningen är så utslutande koncentrerad i dessa större städer; och det skulle stå illa till med vår allmänna bildning, om icke äfven å andra ställen skulle finnas personer så kvalificerade som erfordrades.

Hvad göromålens mängd angår, så är det visserligen en lång lista den värde talaren åberopat; men jag ber att dervid få göra en anmärkning. Den värde talaren är själf ledamot i ett konsistorium. Han är äfven skollärare och har såsom sådan lön. Deremot uppbär han icke något för ledamotskapet i konsistorium. Om jag haft tillfälle se den nämnda listan, skulle jag troligen kunnat läsa upp en lika lång förteckning på ecklesiastiska göromål, hvilka han såsom konsistoriiledamot ock utan ersättning har att handlägga bredvid alla dem han uppräknat. Och för öfrigt, ehuru listan förefaller lång, när den läses upp, är den dock ej längre, än att Stockholms skolstyrelse visst icke har mindre göromål, men det oaktadt väl medhinner dem alla. Jag känner dessutom många af Kongl. Maj:t tillsatta kommittéer, hvilka hafva fullt ut lika mycket att göra, och icke desto mindre både medhinna detta och nöja sig endast med den heder, som uppdraget medför.

Slutligen vill jag blott anmärka, att om man skall utgå från den förutsättningen, att de kommunala myndigheterna sky att få något att göra, då må man så gerna säga farväl åt hela kommunal-institutionen; men jag tror icke att det i allmänhet är så illa bestämdt, och att det för öfrigt endast är genom öfning, som intresset för den kommunala verksamheten kan väckas och undersökas.

Herr C. A. Larsson: Jag har verkligen från början varit tveksam, om det icke skulle möta alltför stora praktiska svårigheter att antaga Utskottets hemställan i förevarande punkt; men sedan jag hört den näst siste talaren yttra sig, har jag deraf funnit nödvändigheten att antaga förslaget. Denne talare, Herr Bergman, har bevisat behövet af att aflyfta åtskilligt af de tunga bördor, domkapitlen för närvarande draga. Hade han uppräknat alla dessa bördor, så skulle man lättare hafva funnit orimligheten af den begäran, att en auktoritet, sådan som domkapitlet, hvilket uteslutande har att sysselsätta sig med ecklesiastika ärenden och elementarundervisningen i ett så stort distrikt som hela stiftet, jemväl skulle kunna egna sin uppmärksamhet åt folkskolans angelägenheter. Då denna tarfvar sin man helt och hållet för sig, då böra vi hjälpa domkapitlet från denna börda och lägga den i mera patriotiska personers händer. Det vore beklagligt, om vi hade skäl att erkänna, att det icke funnes någon, som för ett så beskaffadt ädelt ändamål skulle till och med gratis vilja göra uppoffringar. Jag tror icke, i likhet med hvad en representant från Skåne uttalat, att en sådan kommitté, som den motionären föreslagit, skulle blifva, hvad man kallar fluktuerande; tvärtom anser jag den komma att utgöra ett centrum för skolväsendet och dymedelst utöfva en bättre kontroll öfver folkskoleväsendet.

Med anledning af hvad jag nu yttrat, vill jag bifalla Utskottets hemställan.

Herr Staaff:

Öfverläggningen var slutad. Herr Talmannen redogjorde för samt framställde proposition på bifall till de yrkanden, som blifvit gjorda. Då dessa propositioner hvar efter annan besvarades med blandade ja och nej, samt votering derjemte begärdes, blef, efter fattadt beslut att afslag å Utskottets hemställan skulle antagas till kontraproposition, följande voteeringsproposition uppsatt, justerad och anslagen:

Den, som bifaller hvad Andra Kammarens Tillfälliga Utskott hemställt främst å sidan 6 af dess Utlåtande N:o 33,

röste ja;

Den, det ej vill,

röste nej;

Vinner nej, har Kammarerna, med afslag å Utskottets hemställan, beslutat, att någon skrifvelse i ämnet icke skall till Kongl. Maj:t aflätas.

Omröstningen utföll med 38 ja emot 106 nej, i följd hvaraf Kammarerna, med afslag å Utskottets hemställan, beslutat, att någon skrifvelse i ämnet icke skall till Kongl. Maj:t aflätas.

Utskottets sednare förslag å sid. 6.

Med afslag å berörda förslag beslöt Kammaren, att motionen i denna del icke skulle till någon åtgärd föranleda.

§ 4.

Företogs ånyo till handläggning Andra Kammarens Tillfälliga Utskotts (N:o 1) Utlåtande N:o 9 (i samlingen N:o 34), i anledning af en utaf Herr Siljeström, P. A., väckt motion (N:o 280), om rättighet för lärare vid sådana enskilda läroanstalter, som äro jemförliga med fullständiga eller femklassiga elementarläroverk, att åtnjuta tur- och tjänsteårsberäkning samt om maturitetsexamens afläggande vid enskilda läroverk.

Punkten 1.

Herr Björck:

Herr Siljeström: Föregående talare har anmärkt, att Staten skulle komma att göra förlust, för den händelse Utskottets förslag i nu föredragna punkt blefve antaget. Staten skulle således komma att göra förlust derigenom, att man uppmuntrade enskilda läroanstalter. Att befria Staten från undervisningsskyldigheten för sådana barn, hvilkas föräldrar sjelfve kunna bekosta undervisningen, skulle således utgöra en förlust för Statsverket. Detta resonnement förefaller mig något besynnerligt, då det ju icke är tvifvel underkastadt, att ju flera enskilda skolor uppstå, desto färre har Staten behof af att inrätta och underhålla. Hvad skulle för öfrigt Staten förlora härpå, att lärare, som äro anställda vid enskilda läroverk och som efter några års tjänstgöring öfvergå till Statens, få beräkna tjänsteår lika med lärare vid Statens skolanstalter af enahanda utsträckning? Att få lärare i de enskilda läroanstalterna är numera förenadt med den största svårighet, hufvudsakligast dertfore att lärarne icke få beräkna tjänsteår i likhet med Statens. Dylika enskilda skolinrättningar kunna nu icke gerna uppstå annat än der allmänna skolor finnas och der de, till föga fromma för dessa sednare, anlita de vid dem anställda lärare. Jag tror således, att Staten, i stället för att göra förlust på tillkomsten af ett stadgande, sådant som här är föreslaget, tvärtom derpå skulle ur mer än en synpunkt göra en bestämd vinst. Jag vet i sanning icke, hvarfore man ej skall göra rättvisa och skänka sin erkänsla åt dessa lärare, af hvilka få kvarstadna till döddagar i de enskilda skolorna, utan vanligen efter några år med ökad erfarenhet och skicklighet inträda i Statens. Vinsten för Staten af förslagets antagande anser jag, på grund af hvad jag anför, ovederlägglig, och till denna vinst kan man dessutom lägga den högst väsendtliga omständigheten, att den stela formalism, som gerna inrotar sig och gör sig gällande vid de allmänna skolorna, väl behöfver att i någon mån brytas genom en helsosam täflan med de enskilda skolorna. Jag vill för min del bifalla Utskottets förslag i denna punkt.

Öfverläggningen var slutad. Sedan Herr Talmannens proposition på såväl bifall till som afslag å Utskottets förslag blifvit med ja och nej be-

svarade samt votering begärd, uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Andra Kammarens Tillfälliga Utskott (N:o 1) tillstyrkt i första punkten af dess Utlåtande N:o 34,

röste ja;

Den, det ej vill,

röste nej;

Vinner nej, är Utskottets hemställan i ofvannämnda punkt afslagen.

Omröstningen i vanlig ordning anställd, utvisade, att 50 ledamöter röstat ja och 62 nej, hvadan Kammaren fattat beslut i enlighet med nejpropositionens innehåll.

Punkten 2.

Herr Bergström: Med den rätt, Kongl. Maj:t grundlagsenligt tillkommer, har Kongl. Maj:t, såsom Kammarens ledamöter torde hafva sig bekant, rörunnat en och annan skola den förmånen, att lärjungar, hvilka der undervisas, få vid skolan undergå maturitetsexamen. Hvad sålunda undantagsvis beviljas såsom uppmuntran åt enskilda undervisningsanstalter, hvilka pröfvas hafva deraf gjort sig förtjenta, skulle nu, enligt Utskottets förslag, stadgas såsom allmänt giltig regel i fråga om alla de enskilda skolor, som motsvara Statens fullständiga elementarläroverk. För min del kan jag icke annat än motsätta mig detta förslag. Den lagstadgade uppsigt och kontroll, som Statens elementarläroverk äro underkastade, eger ej rum vid enskilda skolor. Under en viss tidrymd kunna sådana skolor befinnas i så utmärkt skick, att de uthärda täflan med Statens läroverk; och då är det rätt och billigt, att de få åtnjuta den förmån, hvarom här är fråga. Å en annan tid kunna de deremot befinnas så underhaltiga, att samma förmån icke bör dem förunnas eller om den blifvit dem förunnad, bör till fromma för grundligheten i elementarstudier skolorna fränkännas. Ett sådant förfarande efter omständigheterna är möjligt under nu varande förhållanden; men skulle, om Utskottets förslag vunne framgång, icke kunna ega rum. Jag yrkar afslag å Utskottets hemställan i denna punkt.

I sammanhang härmed kan jag icke underlåta anmärka den ovanliga locution, Utskottet begagnat, då Utskottet förordat, att Kammaren måtte "*för sin del antaga*" ifrågavarande punkt. Det ämne, som utgjort föremål för Utskottets behandling, tillhör otvifvelaktigt och ostridigt de mål, hvari Riksdagen, jemlikt 89 § Regeringsformen icke eger magt annat eller mera besluta, än föreställningar och önskningsar att hos Konungen anmälas och hvarå han må tåsta det afseende, han för riket nyttigt finner. Vid sådant förhållande hade Utskottet rätteligen bort endast göra hemställan om aflåtande till Kongl. Maj:t af en underdånig skrifvelse, innefattande anhållan, att Kongl. Maj:t ville meddela sådana bestämmelser, som uti förevarande punkt blifvit af Utskottet föreslagna.

Herr Rosenberg: Jag är af alldeles motsatt åsigt med föregående talare och skulle gerna se, att man i bildningens intresse tillåte all den utsträckning af de enskilda läroanstalternas rätt i berörda afseende, som

är möjlig. Må vara, att Kongl. Maj:t eger rätt att besluta meddelandet af en sådan rättighet åt vederbörande utan Riksdagens hörande; men det kan dock aldrig skada, att Kammaren jemväl för sin del ådagalägger, att den är af sådan öfvertygelse som Utskottet här afsett. Hvad anmärkningen emot inledningen beträffar, så kan den lätt afhjelpas, då förslag till underdånig skrifvelse förekommer till behandling i Kammaren. Utan att således fästa mig vid de fördelar antagandet af Utskottets förslag i allmänhet skulle medföra, vill jag nu blott förklara, att jag godkänner Utskottets förslag i denna punkt.

Öfverläggningen var slutad; och blef jemväl Utskottets hemställan under denna punkt af Kammaren afslagen.

§ 5.

Föredrogs ånyo Lag-Utskottets Utlåtande N:o 63, i anledning af väckt motion angående afkortning i kronoräkenskapen af vissa slag af böter, när tillgång till dess gäldande saknas.

Härvid yttrade

Herr Björck:

Häruti instämde Herr *Kolmodin*.

Herr Kinmanson: Jag skulle kunna åtnöja mig med att instämma uti hvad Herr Björck anført, men kan dock ej underlåta att tillägga några ord.

Frågan är huruvida, om någon underlåter att inlemna sitt prestbevis till pastor i den församling, till hvilken han inflyttar, eller att anmäla sig till mantalsskrifning och saknar tillgång till de böter af 2 R:dr eller 2 R:dr 50 öre, sådan uraktlåtenhet medför, han bör afsitta dessa böter med fängelse vid vatten och bröd, eller om de böra afkortas. Förut har aldrig någon tvekan i detta hänseende förefunnits. En gång blef dock en sådan fråga underställd Kongl. Maj:ts pröfning, och Kongl. Maj:t förklarade genom beslut år 1849, att böterna skulle afkortas och att fängelsestraff icke finge tillämpas. Nu inträffar likväl, att, sedan den nya strafflagen och promulgationslagen börjat att tillämpas, dessa uppfattas så, att i följd af deras stadganden det nämnda förfarandet ansetts icke vara dermed öfverensstämmande. Resultatet af den nya strafflagens tillämpning i detta hänseende har blifvit, att sannolikt ett ganska stort antal Svenska medborgare införts till fängelset, endast för underlåtenhet att lemna uppgifter till mantalsskrifningarne. I alla tider hafva dock frågor, hvilka, i likhet med ärenden angående mantalsskrifningen, närmare berört beskattningen, ansetts vara så beskaffade, att man med största varsamhet borde förfara vid straffbestämmelser i anledning deraf. En sådan uraktlåtenhet, som här omnämnts, är icke ett brott, som bör med vatten och bröd bestraffas; och för öfrigt skall man genom en sådan bestraffning ingalunda erhålla det prestbetyg eller den anmälan, som saknas, eller förekomma oordentlighet för framtiden, men möjligen äfventyra att göra mantalsskrifningen förhatlig. På samma gång — det är besynnerligt att iakttaga detta — brottmålslagstiftningen i vårt land väsendtligen förmil-

dratts, insmyger sig en hårdhet i denna lagstiftning, som dittills ej förefunnits och aldrig borde finnas. Då emellertid Första Kammaren redan bifallit Utskottets hemställan i detta ämne, så inskränker jag mitt yrkande till att blott beklaga den utgång, saken för denna gång erhållit.

Herr *Bovin*: Det är allenast såsom ledamot i Lag-Utskottet, som jag begärt ordet för att i någon mån försvara Utskottets åtgöranden i denna sak. Sjelf hyser jag den åsigt, att det vore rätt väl, om vi kunde komma ifrån aftjenandet af dessa böter, och var denna mening äfven rådande inom Utskottet, men man ansåg sig icke kunna nu komma till annat resultat. Den förste talaren höll sig utom ämnet, ty här är nu icke fråga om lämpligheten eller icke att belägga ifrågavarande försunligheter med böter, utan om dessa böter böra, vid bristande tillgångar afkortas eller aftjenas; och om man utgår derifrån att icke några andra straffbestämmelser böra ådömas än dem, som kunna föranleda till någon påföljd, så ansåg Lag-Utskottet, att man icke gerna kunde bifalla Herr Grefve Mörners motion, hvarigenom all kraft af dessa straffbestämmelser skulle förfalla vid de tillfällen, då tillgång till böterna saknas, och jag får erinra derom, att de personer, som drabbas af dessa böter, oftast äro just sådana, hvilka sakna tillgång till deras erläggande. Detta är anledningen hvarföre Utskottet icke bifallit motionen, samt att jag, från min synpunkt, ingått på Utskottets åsigt. Emedlertid slutar jag med hvad jag började eller att det skulle vara rätt kärt, om man icke längre behöfde släpa i fängelse personer, som gjort sig skyldige till dessa förseelser.

Herr Friherre *Alströmer*: Jag vill icke yttra mig angående det mer eller mindre lämpliga uti dessa böters aftjenande, utan är det allenast i anledning af representantens från Göteborg antydan om mantalskrifningens mindre vikt, som jag vill fästa uppmärksamheten derpå att så länge mantalsskrifningsorten utgör enda grunden för att bestämma den kommun, till hvilken en person i fråga om fattigförsörjning hör, så länge äro äfven uppgifter till mantalsskrifningen nödvändiga, såvida icke oredan skall blifva ännu större än den för närvarande är.

Öfverläggningen var slutad. Sedan Herr Talmannens proposition på bifall till Utskottets hemställan blifvit med nej besvarad, blef, på ytterligare proposition ifrågavarande hemställan till Utskottet återförvisad.

Sammanträdet afslöts kl. 9 e. m.

In fidem
H. Husberg.